

Ett nytt Kuwait?

Den norska oljan reser flera intressanta frågor, som vi borde dryfta mera ingående även i Sverige. Blir Norge inom kort ett slags nordiskt Kuwait med långt högre inkomstnivå och helt annorlunda ekonomisk uppbyggnad än sina nordiska broderländer? Och hur påverkas den svenska ekonomin? Jag skall här anställa några betraktelser över dessa frågor.

Norge blir självförsörjande med olja redan nästa år och planerar att från 1980 utvinna olja och naturgas motsvarande kanske 100 miljoner ton olja om året. Detta är mera än hela Nordens totala oljeförbrukning vid den tidpunkten. Om vi vågar räkna med ett marknadspris på 375 norska kr per ton skulle alltså oljeintäkterna uppgå till 35 à 40 miljarder kr från detta år mätt i 1974 års priser. Om kostnaderna för utvinningen uppgår till omkring en tredjedel skulle vi få ett tillskott till den norska nationalinkomsten på omkring 25 miljarder kr.

Den siffran är då mycket osäker. Oljepriserna blir kanske lägre och utvinningskostnaderna högre, men fyndigheterna och utvinningstakten är antagligen å andra sidan underskattade. Om vi emellertid tar beloppet som ett grovt mått så betyder det att den norska inkomsten per person skulle bli ungefär densamma som den svenska i mitten på 80-talet. Kanske går norrmännen förbi oss med några procent, kanske inte. Spännvidden mellan de nordiska länderna ökar inte dramatiskt, men det blir byte av ledartröja.

Nationalprodukten är å andra sidan ett dåligt mått på levnadsstandard: De sist uppnådda 15 procenten av svensk produktion per person har kanske vunnits till priset av hetsig arbetstakt, långa arbetsresor, stora otrivsamma enheter och dylikt. Norrmännen skulle då få dessa extra 15 procent till ett lägre pris så att säga genom att hitta olja. Värderingen av denna skillnad måste varje medborgare göra själv.

Ett annat intressant frågämål är hur den norska ekonomins struktur påverkas. Förenklat uttryckt kommer norska hushåll, företag och offentliga myndigheter att ha en snabbt växande köpkraft på grund av oljeintäkterna. Eftersom full sysselsättning redan föreligger, måste denna ökade köpkraft riktas mot importerade varor (vilket inte erbjuder några betalningsbalanssvårigheter eftersom oljeintäkterna ju är förknippade med ökad export och minskad import). Inriktningen av efterfrågan mot import förutsätter att inhemska varor och tjänster fördrivas genom att den inhemska kostnadsnivån stiger eller genom att kronan revalveras. Avsikten är därvid att avleda norsk export till hemmamarknaden och slå ut delar av norsk industri för att överföra resurser till oljeutvinning och till tjänstenäringarna. I

extremfallet skulle det kunna visa sig att det nya rikare Norge, när det har avdelat de resurser som krävs till oljeverksamheten, måste använda alla övriga inhemska resurser till produktion av privata och offentliga tjänster. Alla industrivaror skulle få importeras och norsk industri utanför oljesektorn skulle få läggas ned. Norge skulle bli ett nytt Kuwait.

Någon så dramatisk utveckling är naturligtvis inte att vänta, men exemplet visar på det principiella problemet att oljan kommer att leda till en betydande strukturomvandling med svårigheter för många norska industriföretag och regioner. Dessa svårigheter kan minskas genom att Norge låter ett stort exportöverskott uppstå och placerar valutaöverskotten i värdepapper utomlands. Även i det fallet skall emellertid stora resurser över till oljesektorn från annan industri som då först måste knäckas genom revalvering eller kostnadsstegring. Sannolikt stundar svåra tider för många företag. Frågan är om denna industriella omvandling leder till en dynamisk utveckling i riktning mot en rikt differentierad, tekniskt högtstående industri grundad på kringutrustning till oljenäringen, petrokemisk industri osv eller om följderna blir en mera ensidig råvarubaserad struktur. Vi tar naturligtvis alla för givet att det är den förstnämnda utvecklingen som väntas, men det är väl möjligt att en hel del barn kommer att kastas ut med badvattnet i de industrier som kommer under press.

Hur påverkas då svensk ekonomi? I huvudsak gynnsamt skulle jag tro. Om världsmarknaderna vore perfekta för kapital, varor och arbetskraft skulle Sverige inte ha någon särställning. Det är emellertid sannolikt att det norska kapitalöverskottet ställs till svenskt förfogande något billigare än för övriga länder på grund av bättre kontakter och därmed information om kreditvärdighet osv. Ännu mera påtagligt är detta förhållande när det gäller varor. Genom de intima kontakterna mellan norsk och svensk industri och genom kulturella och klimatiska likheter torde svenska varor få en förhållandevis stor del av den växande norska efterfrågan på importvaror. Beträffande arbetskraft förstärks sådana effekter genom norska begränsningar av invandringen av icke-nordisk arbetskraft.

Dessa förhållanden innebär att Sveriges bytesvillkor i de ekonomiska transaktionerna med Norge kommer att förbättras. En del av de norska oljeintäkterna kommer på det sättet det svenska folkhushållet till godo (liksom naturligtvis av samma skäl det danska och i någon mån det finska). Samtidigt skall man komma ihåg att ju starkare dessa effekter blir, desto mera drabbas även svensk ekonomi av de nämnda strukturomvandlingsproblemen. Det blir medvind i bägge länderna, men kanske styv kuling i Norge och frisk bris i Sverige.

